

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Військово-юридичний інститут
Кафедра права Національної безпеки та правової роботи

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни
«МОВА УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Рік набору – 2023

Плани практичних занять з навчальної дисципліни «Мова української юриспруденції» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2023. 34 с.

Розробники:

Фівкін Петро Миколайович,
начальник кафедри права Національної безпеки та правової роботи,
полковник

Пивоваров Василь Миколайович,
кандидат філологічних наук, доцент, викладач кафедри Національної безпеки та правової роботи, завідувач кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

ЗМІСТ

Тема 1. ДЕРЖАВНА МОВА У ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНІЙ СФЕРІ.....	4
<i>Заняття 1. Державна мова у військово-юридичній сфері</i>	4
Тема 2. КУЛЬТУРА МОЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА	7
<i>Заняття 2. Культура мовлення як показник комунікативної компетентності юриста</i>	7
Тема 3. НОРМАТИВНІСТЬ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ	10
<i>Заняття 3. Нормативність мови української юриспруденції</i>	10
Тема 4. СТИЛІ МОВИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА	12
<i>Заняття 4. Стили мови в професійній діяльності військового юриста</i>	12
Тема 5. ЛЕКСИЧНЕ БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА.....	14
<i>Заняття 5: Лексична багатство мовлення військового юриста</i>	14
Тема 6. УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ	17
<i>Заняття 6. Українська юридична термінологія</i>	17
ТЕМА 6. УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ.....	19
<i>Заняття 7. Особливості сучасної української юридичної термінології</i>	19
ТЕМА 7. УСНА КОМУНІКАЦІЯ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	20
<i>Заняття 8. Усне мовлення військового юриста</i>	20
ТЕМА 8. ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА	22
<i>Заняття 9: Публічне мовлення в професійній сфері</i>	22
Тема 9. ДОКУМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	24
<i>Заняття 10: Документ як засіб писемної професійної комунікації</i>	24
Тема 10. ФОРМУЛЯР І РЕКВІЗИТИ ДОКУМЕНТІВ	27
<i>Заняття 11. Формуляр і реквізити документів</i>	27
ТЕМА 11. МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ ЮРИДИЧНОГО ДОКУМЕНТА	28
<i>Заняття 12. Текст як основний реквізит документа</i>	28
ТЕМА 11. МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ ЮРИДИЧНОГО ДОКУМЕНТА.....	31
<i>Заняття 13. Мовностильові особливості юридичних документів</i>	31

Тема 1. ДЕРЖАВНА МОВА У ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНІЙ СФЕРІ

Заняття 1. Державна мова у військово-юридичній сфері

Теоретичний питання

1. Предмет, мета та завдання курсу. Державотворча роль мови
2. Специфіка мови юриспруденції, її значення для професійної діяльності військового юриста
3. Поняття загальнонародної, літературної, державної мови: основні ознаки та функції
4. Законодавство про мови в Україні
5. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. Перегляньте документальний фільм «Соловей співає, доки голос має»¹. Висловіть власну думку щодо міфів про українську мову, про які мовиться.

Завдання 2. Прочитайте текст. Визначте, які законодавчі акти закріплюють статус державної мови в Україні, укажіть пріоритетні напрями мовної політики.

КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

РОЗДІЛ І ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Концепція державної мовної політики (надалі – Концепція) – система основоположних нормативних настанов, які ґрунтуються на комплексній оцінці мовної ситуації в Україні і якими мають керуватися органи державної влади та органи місцевого самоврядування у своїй практичній діяльності при регулюванні суспільних відносин у мовній царині.

Реалізація Концепції має відбуватися на основі ст. 10 Конституції України, яка встановлює: «Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом»

У системі державних пріоритетів мовна політика посідає чільне місце, оскільки її стратегічним завданням, поряд із гарантуванням мовних прав людини, є утвердження

¹ <https://www.google.com/search?client=avast-a-1&q=%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B9+%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%B0%D1%94+%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B8+%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81+%D0%BC%D0%B0%D1%94&oq=%D1%81%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%B9+%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%B0%D1%94+%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B8+%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%81+%D0%BC%D0%B0%D1%94&aqs=avast..69i57j0l3.8047j0j1&ie=UTF->

суспільної злагоди і політичної стабільності, забезпечення єдності держави і зміцнення української державності.

Пріоритетом державної мовної політики України є утвердження і розвиток української мови – визначального чинника і головної ознаки ідентичності української нації, яка історично проживає на території України, становить абсолютну більшість її населення, дала офіційну назву державі і є базовим системоутворюючим складником української державності. Не випадково відновлення незалежної державності України наприкінці ХХ століття було спричинене і усвідомленням українською елітою, переважною більшістю українців того факту, що українська мова як найважливіша ознака буття української нації опинилась під загрозою повного знищення. Без повноцінного функціонування української мови в усіх регіонах України українській нації загрожує втрата статусу й ролі титульної і державотворчої нації та, врешті-решт, поступове зникнення з етнічної та політичної карти Європи.

Зникнення української мови є тотальною загрозою національній безпеці України, загрозою самому існуванню української нації і української держави.

Державна мовна політика повинна унеможливити перетворення України з суверенної національної держави у денационалізований географічний простір, з меж якого мовами інших держав буде витіснено українську мову.

В Україні одна державна (офіційна) мова – українська. Відповідно до Конституції України, законів України та Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. № 10-рп/99 про офіційне тлумачення статті 10 Конституції України державність української мови є невід’ємним атрибутом конституційного ладу держави. Підґрунтям статусу української мови як державної (офіційної) є державне самовизначення української нації.

Українська мова як державна (офіційна) має правовий статус обов’язкового засобу спілкування в публічних сферах всередині країни та при здійсненні публічних представницьких функцій у міжнародному спілкуванні.

Володіння державною мовою та її використання посадовими і службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування є однією з обов’язкових умов для зайняття відповідних посад. Особи, які не зважають на ці умови, мають бути свідомими того, що їхній власний вибір може мати для них несприятливі наслідки, пов’язані з певними вимогами, встановленими Законом.

Громадяни України зобов’язані володіти українською мовою як мовою свого громадянства та використовувати її у сферах публічного спілкування. Знання української мови є неодмінною умовою набуття громадянства України. При цьому кожен громадянин України є вільним у виборі мови або мов у приватному спілкуванні.

Завдання 3. Прочитайте подані тексти та схарактеризуйте специфіку мови за наявністю: правових термінів, типових синтаксичних конструкцій, форм словотвору, морфологічних одиниць тощо.

Текст 1

Цивільний кодекс України

Стаття 202. Поняття та види правочинів

1. Правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов’язків.

2. Правочини можуть бути односторонніми та дво- чи багатосторонніми (договори).

3. Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами.

Односторонній правочин може створювати обов’язки лише для особи, яка його вчинила.

Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, встановлених законом, або за домовленістю з цими особами.

4. Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більше сторін.

5. До правовідносин, які виникли з односторонніх правочинів, застосовуються загальні положення про зобов'язання та про договори, якщо це не суперечить актам цивільного законодавства або суті одностороннього правочину.

Текст 2

Стаття 13. Мова у Збройних Силах України

Мовою Збройних Сил України є державна мова.

Мовою статутів, документації, діловодства, команд, навчання, виховних заходів, іншого статутного спілкування та службової діяльності у Збройних Силах України є державна мова.

(стаття 13 у редакції Закону України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII)

Текст 3

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про забезпечення функціонування української мови як державної»

Ст. 29 Мовою публічних заходів є державна мова, якщо інше не встановлено цим Законом.

Публічними заходами для цілей цього Закону є, зокрема, збори, конференції, мітинги, виставки, навчальні курси, семінари, тренінги, дискусії, форуми, інші заходи, доступні або відкриті для учасників таких заходів вільно чи за запрошенням, за плату чи безоплатно, постійно, періодично, одноразово або час від часу, що організуються повністю або частково органами державної влади, органами місцевого самоврядування, державними установами, організаціями, а також суб'єктами господарювання, власниками (засновниками, учасниками, акціонерами) яких є держава або територіальна громада незалежно від частки цієї власності.

У разі застосування під час публічного заходу іншої мови, ніж державна, його організатор зобов'язаний забезпечити синхронний або послідовний переклад державною мовою, якщо цього вимагає хоча б один учасник публічного заходу.

Це положення не поширюється на заходи для обмеженого кола осіб та заходи, організовані спеціально для іноземців та/або осіб без громадянства.

Заходи, спеціально організовані для вивчення іноземної мови, проводяться державною та/або відповідною іноземною мовою.

Завдання 4. Виправіть помилки в наведених реченнях і запишіть правильні варіанти.

I. 1. На всі задані питання були надані вірні відповіді. 2. Командир добре відносився до всіх оточуючих його людей. 3. Потрібно берегти оточуюче середовище. 4. Я рахую, що перед нами дуже складна задача. 5. Арміїці могли відвідати цей учбовий заклад у любий день. 6. На протязі року ми готувалися до атестації.

II. 1. Курсанти відвідали багаточисленні заходи. 2. Покази очевидців співпадали. 3. Потрібно пред'явити военний білет. 4. Не можна жити іншим розумом. 5. Стара людина потребувала допомоги. 6. Патрульний зупинив перебігаючого на червоне світло пішохода. 7. Цей епізод зацікавив військовослужбовця, перебуваючи у відпустці. 8. Виконуючи доручення, можна було покластися на Оскільську громаду.

Література

1. Артикуца Н. В. Мова права у її функціональних різновидах. Сьогодення українського мовного середовища / упоряд. Л. З. Мороз ; АПН України, Ін-т вищ. освіти, Від. теорії та методології гуманіт. освіти. Київ, 2008. С. 23–32.
2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В.М. та ін. Харків : Право, 2020.
3. Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів : підручник. Київ : Знання, 2008. 413 с.

Тема 2. КУЛЬТУРА МОЛЕННЯ ЯК ПОКАЗНИК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЮРИСТА

Заняття 2. Культура мовлення як показник комунікативної компетентності юриста

Теоретичні питання

1. Комунікативна компетентність юриста: зміст та особливості
2. Поняття культури мови та культури мовлення
3. Основні ознаки культури мовлення
4. Мовленнєвий етикет військового юриста
5. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. Визначте, які ознаки культури мови порушено в назвах законів.

«Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрацію транспортних засобів», «Про деякі питання фінансування соціальних виплат та пов'язаних з ними адміністративних витрат», «Про деякі питання оподаткування підакцизних товарів».

Завдання 2. Назвіть ознаки культури мовлення, про які йдеться в тексті. У яких реченнях пропущені розділові знаки? Наведіть приклади порушення норм культури мовлення, яких припускаються курсанти.

В умовах побудови правової держави виникає необхідність перегляду та оновлення законодавчої бази прийняття нових документів які регламентують діяльність правоохоронних органів відповідно до нових вимог суспільного життя. Як відомо в основу діяльності правоохоронних структур покладені єдині законодавчі кодекси в яких містяться норми права.

Зрозуміло формулювання цих норм мають бути чіткими логічними однозначними доступними для сприйняття. Вирішальну роль щодо досягнення цих якостей відіграють використані для їх вираження мовні засоби. На жаль вибір їх далеко не завжди оптимальний.

Мовні засоби що використовуються в юридичній літературі текстах юридичних документів мовленні юристів дуже різноманітні адже зміст їх стосується всіх сфер суспільного життя. Звідси й впливає передусім багатоаспектність лексики економічної

фінансової виробничої управлінської медичної та ін. Адже в будь-якому випадку діє найважливіша вимога використання усталених термінів формулювань зворотів мови які характеризують стандартні ситуації в галузі правоохоронної діяльності. Саме стандартизація мовлення суттєво полегшує роботу правоохоронних органів оскільки передбачає «внутрішню структуру і зв'язки між його компонентами й організацію логічних зв'язків між правовими явищами і поняттями».

Завдання 3. Прочитайте текст. Поясніть особливості українського мовленнєвого етикету. Запишіть 10 словосполучень у формі звертання, де слова пан, пані узгоджуються з власними іменами та можуть бути використані в професійному спілкуванні.

Абсолютно суперечать українському мовленнєвому етикетові звертання на кшталт: *Борька, Ваня, Вася, Маня, Шурка, папаня, мамаша, Сидорівна, Петрович*. Його грубо порушують особи, що вдаються до нецензурних слів. Особливо несприйнятною є матірня лайка – пережиток первісного азійського дикунства. Той, хто вдається до цієї грубої лайки, чинить злочинний замах на культуру нашої рідної мови, споганює наш національний мовленнєвий етикет, який формувався впродовж тисячоліть і став узірцем шанобливого ставлення до людей, невід'ємним компонентом не тільки української національної, а й європейської мовної культури, в якій людина вважається найголовнішою цінністю (згадаймо звертання пане, пані, панно, паничу, що походить від грецького слова «пан» і означає «все»).

Слова «пан», «пані» – давні атрибути нашого мовленнєвого етикету, які широко побутують в усній народній творчості, зокрема в колядках, що належать до найдавніших її жанрів («Добрий вечір тобі, пане господарю...», «Ой підємо, пане-брате, від хати до хати, нашим панам господарям заколядувати»).

Завдання 4. Запишіть подані речення, дотримуючись правил милозвучності. Поясніть правильність свого вибору.

1. Юрист у військових справах – фахівець (у/в) сфері юриспруденції, який надає правову допомогу призовникам і військовозобов'язаним. 2. Юрист – фахівець, який має професійні правові знання (у/в) галузі юридичних наук, законодавства і практики його застосування. 3. Військовослужбовці під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати заходи фізичного впливу, а також носити, зберігати (і/та) застосовувати спеціальні засоби, зброю (у/в) порядку, (у/в)становленому законодавством. 4. Правосуддя — це самостійна галузь державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду (і /й) вирішення (у/в) судових засіданнях (у/в) особливій, (у/в) встановленій законом, процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ. 5. Тільки суд має право розглядати справи серйозних правопорушень (і/й) виправдовувати осіб або застосовувати до них покарання від імені держави. 6. Охорона громадського порядку – це проведення уповноваженими державними органами (у/в) тісній взаємодії з громадськістю різноманітних заходів. 7. Здійснюючи охорону громадського порядку, органи внутрішніх справ вступають (у/в) різноманітні організаційно-правові відносини з іншими органами державного управління, громадськими організаціями (і/й) громадянами.

Завдання 5. Поясніть, яку з етикетних формул ви обрали б для рекомендації лектора. Запропонуйте свій варіант.

- Дозвольте відрекомендувати Вам найкращу юристку України Ганну Гавриш;
- Вам прочитає сьогодні лекцію Ганна Гавриш;

– Радий познайомити Вас із Ганною Гавриш, авторкою багатьох монографій, посібників із юридичної деонтології;

– Знайомтеся – це Ганна Гавриш, вона із задоволенням прочитає лекцію на тему...

Завдання 6. Утворіть від іменників форму кличного відмінка.

Військовослужбовець Андрій, Василь Михайлович, Іван Степанович, Людмила Василівна, голова зборів, пан начальник, доповідач, шановний претендент, адвокат, суддя, засновник фірми, редактор, секретар, посередник, громада, референт, юрист, Ігор Петрович, Нінель Миколаївна, Зоя Павлівна, курсант Євгеній, пані Надія, колега Бондарчук, шановний прокурор, громадянин, роботодавець, добродій Клименко.

Завдання 7. Прочитайте подані слова за правилами орфоенії. Зробіть висновок щодо вимови приголосного ч та звукосполучення [шч] в українській мові.

Чартер, чиновник, честь, частковий, чад, зачарований, чарка, час, частина, почастішало, частка, почастувати, чаша, чаювання, чеканити, почекати, чемний, чемпіон, почервоніти, черга, почергувати, вичерпаний, четвер, чорнило, чоловік, чіткий, чіпляти, чільний, чудо, чужий, чуприна, чутка, щадити, щастити, щедрий, щезати, щелепа, щербина, щит, шовечора, щогодини, щоденний, щозими, шока, шойно, щетинистий, щільно, шулер, штрафувати, шантаж, щиросердність, щосили.

Завдання 8. Поясніть значення і вживання наведених слів:

відношення – ставлення – відносини; власний – особистий – особовий; суттєвий – важливий – доречний; загрожувати – погрожувати – шантажувати; притаманний – властивий – характерний; щастити – везти – таланити; славний – відомий – славетний – славнозвісний; поліцейський – поліційний – поліціант; вибачте – пробачте – даруйте; вид – вигляд – вираз; першочерговий – першорядний – перший; шар – верства – пласт; об’єм – обсяг.

Завдання 9. Запишіть правильні варіанти словосполучень і речень.

А) Навчання по бажанню; по самим скромним підрахункам; по закінченні терміну покарання; живе по цьому адресу; нарада по цьому питанню розпочнеться; помилка по неуважності; заняття проведено згідно плану; хочу звернутися по приватній справі; по справам служби; роз’їхались по об’єктам; по юридичним питанням; повідомити по факсу; розмовляти на українській мові; по дотриманню Декларації по правам людини; по програмі захисту свідків; по вашій вині; їти по слідам; старший по віку.

Б) Моя думка співпадає, можливо, з позицією комісії. Слідуючим питанням буде питання про міри, які були прийняті прокуратурою стосовно цієї справи. Умісно сказати: ви зробили вірно, що оплатили за комунальні послуги. Зробити виключення. Дякую вас. І так далі. Опровергати повідомлення. Підготувати заключення. Не слід вмішуватися в діла судових органів.

Література

1. Етика ділового спілкування / за ред. Т.Б. Гриценко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В.М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 69–130.

Тема 3. НОРМАТИВНІСТЬ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Заняття 3. Нормативність мови української юриспруденції

Теоретичні питання

1. Поняття норми мови та їх різновиди
2. Застосування орфоепічних та акцентуаційних норм мови в усному мовленні військового юриста
3. Застосування лексичних, морфологічних та синтаксичних норм мови. Нова редакція Українського правопису
4. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. *Поставте наголос у поданих словах та словосполученнях.*

І. Визнання, відповідач, виправдання, господарський суд, договірні санкції, впізнання, ненадання допомоги, судові витрати, економічна вигода, відповісти, ринкові відносини, показник, недоторканність особи, черговий, віддання до суду, позивач, судова компетенція, об'єднання позовів, подання прокурора, текстове тлумачення, безстроковий, немає часу, доповісти, ненавидіти, у того, вітчим, позбавлення батьківських прав, фаховий, проміжний, мережа.

Завдання 2. *Виправте мовностилістичні й орфографічні помилки.*

Він притензій немає; бракон'ер; індефікація особи, міра перетину; давати покази; підчас освіду виявлено; зникнути з міста події, в залі знаходяться студенти, назначить судово-медичну експертизу; при обшуку виявлено; по факту розкрадання державного та колективного майна; проживаюча в місті громадянка; в відповідності до вимог; я бачив це на власні очі; як вбачається зі скарги, суд виходить з наступного, громадянин переслідував мету, привести у відповідність із законодавством, усім бажаним це стане у нагоді, кремінальне провадження відносно Стеценко Михайла Григорійовича.

Завдання 3. *Запишіть слова, де потрібно, з великої літери:*

центральний апеляційний господарський суд, мінюст україни, президент компанії, правобережна україна, республіка молдова, голова профкому, податкова система україни, державний бюджет україни, національний університет ХПІ, державне казначейство україни, кафедра адміністративного права, вищий адміністративний суд, проєкт конституції україни, закон україни «про вищу освіту», єдиний реєстр адвокатів україни, статут оон, конституційне право, рада безпеки, позовна заява, європейський суд із прав людини.

Завдання 4. *Провідмініайте прізвища, імена та по батькові.*

Рідкокаша Ігор Дмитрович, Білокінь Олег Максимович, Коваленко Марія Василівна, Петлюха Любов Іванівна, Поліщук Ілля Савович, Гончаренко Олександр Євгенович, Ваньо Ярослав Васильович, Панікаровська Ольга Яківна.

Завдання 5. *Замість крапок вставте один із запропонованих синонімів. Запишіть утворені словосполучення:*

- а) квиток, білет:

кредитний..., казначейський..., банківський..., екзаменаційний..., лотерейний..., залізничний..., театральний..., студентський..., партійний..., щасливий...;

б) особистий, особовий:

...склад, ...посвідчення, ...власність, ...підпис, ...недоторканність, ...думка, ...користь, ...назва, ...справа, ...рахунок, ...справа, ...форма;

в) вибирати, обирати

...депутатів, ...президента, ...місце, ...мене, ...суддю, ...друзів, адвоката.

Завдання 6. *Вжиті в реченнях числівники замініть нормативними формами.*

Виправте інші мовні недоречності.

1. Біля шестидесяти п'ятьом поліцейським видані фіктивні документи. 2. Між сімсотма ув'язненими була розподілено роботу. 3. Працівники ДАІ затримали автомобіль, який їхав зі швидкістю біля сто восьмидесяти кілометрів на годину. 4. У сім двадцять я виходжу з дому, щоб їхати на роботу. 5. Конфлікт тривав близько півтора години. 6. Я вийшов на пару хвилин на вулицю і побачив, як два хлопці б'ють третього. 7. Громадянин В. задекларував біля п'ятдесят тисяч доларів. 8. Сертифікати вручили близько триста шістдесят три слухачі.

Завдання 7. *Відредагуйте речення.*

1. Більше семидесяти відсотки студентів І курсу юридичного університету успішно здали сесію. 2. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється тридцяти чотирьма працівниками обласної поліції. 3. Методика оцінки вартості майна під час приватизації затверджена постановою Кабміну України № 1114 від 22 липня тисяча дев'ятисот дев'яноста восьмого року. 4. Питання про банкрутство установи було внесене третє у повістку дня зборів. 5. Доручення на управління автомобілем дійсне на протязі двух років. 6. У двісті тридцяти містах було відкрито приватні юридичні консультації. 7. Слідство зайшло в глухий тупик. 8. Треба негайно прийняти строгі міри до порушників закону.

Завдання 8. *Відредагуйте наведені словосполучення.*

Захоплюючі розповіді, ведучий спеціаліст, бажаючі взяти участь, відстаючий студент, діюче законодавство, виконуючий обов'язки, знаюча людина, протест подорожуючого, початкуючий юрист, працюючий пенсіонер, пануюча думка, пояснююча записка, головуючий на зборах, пишучий скарги, існуючі протиріччя, знаходиться на військовій службі, інакомислячий.

Завдання 9. *Відредагуйте словосполучення, уникаючи калькування.*

Навчання по бажанню, по самим скромним підрахункам, по закінченні терміну покарання, живе по цьому адресу, нарада по цьому питанню розпочнеться, помилка по неуважності, заняття проведено згідно плану, хочу звернутися по приватній справі, по справам служби, роз'їхались по об'єктам, по юридичним питанням, повідомити по факсу, розмовляти на українській мові, по дотриманню Декларації по правам людини, по програмі захисту свідків, по вашій вині, іти по слідам, старший по віку.

Література

1. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В.М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 69–130.

2. Складні випадки наголошування слів. URL: <https://bosaksvitlana.blogspot.com/2016/10/skladni-vypadky-naholoshuvannia-sliv.html>

3. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / Т.О. Цернишова та ін. Харків : ХНУПС, 2021. 328 с.

4. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

Тема 4. СТИЛІ МОВИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА

Заняття 4. Стили мови в професійній діяльності військового юриста

Теоретичні питання

1. Поняття функціонального стилю мови. Класифікація стилів
2. Стилістична диференціація мови юриспруденції. Характеристика наукового та публіцистичного стилів
3. Поняття офіційно-ділового стилю і його застосування в юриспруденції
4. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. Назвіть характерні ознаки стилю, до якого належить текст.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Військовослужбовцям гарантується право на захист у порядку, встановленому законами України. Судочинство у справах за участю військовослужбовців, які проходять військову службу на території України, здійснюється відповідно до законів України, а військовослужбовців, які проходять військову службу за межами території України, – відповідно до вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (стаття 20 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

АЛГОРИТМ ДІЙ, ЯКЩО ВАШІ ПРАВА ПОРУШЕНІ (відповідно до частини третьої статті 55 Конституції України, згідно з Дисциплінарним статутом Збройних Сил України статей 110–123)

1. Зверніться до безпосереднього командира з усним повідомленням про наявність порушення Ваших прав (стаття 111). 2. У разі невиправлення порушення Ви маєте право скласти рапорт на ім'я вищого за підпорядкуванням командира. У рапорті Ви викладаєте факти в хронологічній послідовності (стаття 112, 116). Приклади всіх основних рапортів та заяв можна взяти на сайті Юридичної сотні: <https://legal100.org.ua>. Рапорт складайте в двох примірниках: один – віддасте командирові, а другий, на якому обов'язково має бути зафіксована дата та номер реєстрації, залишаєте собі. У разі якщо командир відмовляється приймати від Вас рапорт, Ви можете надіслати цей рапорт на ім'я командира

рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Рапорт подається тільки послідовно по вертикалі керівництва. Наприклад, спочатку командир роті, потім командир батальйону і т. д. У рапорті керівництву вищому за підпорядкуванням ОБОВ'ЯЗКОВО треба вказувати про невирішення цього питання керівництвом нижчим за підпорядкуванням. Якщо питання не потребує вивчення, то розгляд Вашого рапорту може відбутися невідкладно. Якщо ж питання складне, то строк розгляду не більше 30 днів (стаття 119).

Завдання 2. Розподіліть слова в чотири колонки: 1) науковий стиль; 2) офіційно-діловий; 3) публіцистичний; 4) розмовний.

1. Правник — правознавець — юрист, правовик — правовід — юриста.
2. Поліцейський — поліціант — поліцай — полісмен — коп — правоохоронець — фараон.
3. Бандит — грабіжник — розбійник — розбишака. 4. Військовик — військовослужбовець — військовий — армієць. 5. Ворог — недруг — супротивник — противник — враг — супостат.
6. Крити — таїти — ховати — приховувати. 7. Адвокат — захисник — оборонець — оборонник — речник. 8. Злодій — крадій — шахрай — ракло — розкрадач — торбохват. 9. Шахрай — крутій — махляр — жук — комбінатор — крутар — шулер — крючкодер. 10. Тюрма — в'язниця — казенка — тюрґа — фурдига — в'язниця — цюпа — холодна.

Завдання 3. З поданими словами та мовними кліше складіть речення.

Вищезазначений, вищезгаданий, нижчепідписаний, сторони, доводити до відома, з метою, у зв'язку з тим що (через те що), з огляду на те що, відповідно до, згідно з, незважаючи на, взяти за основу, взяти до уваги, брати участь, прошу прийняти, прошу дозволити, цей факт засвідчує, повідомлення про одержання.

Завдання 4. Визначіть призначення наведеного фрагменту та його стильові особливості.

3.3. Зміст і структура юридичної науки

Юриспруденція є розгалуженою і диференційованою системою наукових знань, видів і форм наукової діяльності.

Кожна її структурна частина зумовлена потребами пізнавальної і практичної правової діяльності та відображає багатоаспектне і багатоцільове призначення юриспруденції як науки.

Зміст юриспруденції утворюють такі основні блоки систем наукових юридичних знань:

1. Фундаментальні теоретичні й історичні основи юриспруденції.
2. Методологія юриспруденції (парадигми, методологічні підходи, методи побудови наукових знань і емпіричних досліджень).
3. Системи наукових юридичних знань «середнього рівня» галузевого і проблемного характеру (теорія правопорушень, теорія правоохоронної діяльності, науки цивільного, адміністративного, кримінального права та ін.).
4. Системи наукових знань прикладного характеру, що відбивають порядок, форми, методи, прийоми, засоби різноманітних видів правової, зокрема юридичної, діяльності.

Зміст систем наукових юридичних знань становлять теорії, наукові закони, постулати та аксіоми, проблеми, гіпотези, методи, поняття та категорії, наукові факти. Галузеві та прикладні (спеціальні) системи правових наукових знань, які допускають емпіричну перевірку за допомогою фактів, як правило, мають містити такі елементи: вихідні принципи або аксіоми, на підставі яких будуються висновки для прояснення або передбачення специфічних явищ; сукупність логічних правил, які вводять для оперування

поняттями, термінами, знаками в межах цих систем знань; спосіб побудови логічних висновків, які дають змогу передбачати специфічні факти в предметній галузі єдиним чином; твердження або правила, за допомогою яких уведено поняття, терміни та знаки, що пов'язуються з тими або іншими конкретними характеристиками предметної галузі – властивостями, зв'язками, залежностями та іншими характеристиками; твердження про факти як суттєву складову системи знань.

Завдання 5. *Визначіть сферу застосування наведених мовних форм:*

А) актив, актуальність, громадський, громадянин, держава, ідея, ідейність, ідейний, політика, політичний, прогрес, прогресивний тощо.

Б) Адміністрація Президента, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, парламент, департамент, державна адміністрація, правоохоронні органи; урядовці, чиновники, силові структури, мер; декларація, мораторій, політиканство, обструкція, пресинг, репресія, блокування, консенсус, імпічмент, конфронтація, лобізм, протистояння, популізм та ін.

В) патріотизм, свобода, волелюбність, толерантність, громадянська злагода, солідарність, гуманізація, соборність, незалежність та ін.

ітература

1. Артикуца Н. В. Мова права у її функціональних різновидах // Сьогодні українського мовного середовища / упоряд. Л. З. Мороз ; АПН України, Ін-т вищ. освіти, Від. теорії та методології гуманіт. освіти. Київ, 2008. С. 23–32.

2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В.М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 25–36.

3. Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів : підручник. Київ : Знання, 2008. 416 с.

4. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / Т.О. Цернишова та ін. Харків : ХНУПС, 2021. 328 с.

Тема 5. ЛЕКСИЧНЕ БАГАТСТВО МОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА

Заняття 5: Лексична багатство мовлення військового юриста

Теоретичні питання

1. Диференціація словникового складу сучасної української мови.
2. Стилістична розрізненість української лексики (книжна, нейтральна, розмовна).
3. Синоніми, пароніми та омоніми у військово-юридичній сфері.
4. Фразеологізми в діловому мовленні юриста.
5. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. *Визначте межі речень. Запишіть, розставляючи потрібні розділові знаки. Виразно прочитайте текст і з'ясуйте, яке речення в ньому ключове (виражає основну думку висловлювання).*

Межі вживання іншомовних слів є дуже важливим питанням культури мовлення неодноразово проблема запозичення слів ставала предметом наукових дискусій на яких обговорювалося питання чи загрожують українській мові іншомовні слова чи необхідно обмежувати потік запозичень тощо наведемо міркування видатного українського поета та перекладача М. Рильського у його статті про іноземні слова читаємо один науковий працівник бажаючи зробити приємність іншому сказав нашому колективу дуже хотілося б щоб цю роботу очолила така одіозна постать як ви його спокусило звучання іноземного слова *одіозний* яке в його уяві асоціювалося мабуть із грандіозний чи що коли тому науковцеві пояснено було що термін латинського походження одіозний означає ненависний небажаний неприйнятний і т. ін. то він звичайно зняквів але потяг до прикрашання своєї мови непотрібними і раз у раз неправильно чи неточно уживаними іноземними слівцями властивий багатьом нашим товаришам і він цей потяг здається мені лихом проти якого треба боротись і боротись.

Завдання 2. Подані фразеологічні одиниці за походженням професіоналізми. Згрупуйте їх за місцем виникнення (назвіть середовище, у якому вони виникли), укажіть, у яких стилях вони переважно вживаються, яке забарвлення вносять у текст.

Долати бар'єр, зводити рахунки, відкривати карти, іти вабанк, при пікових інтересах, бути у формі, останній козир, пустити з молотка, виграти справу, покласти під сукно, кинути всі козири, на холостому ходу, грати комедію, зелена вулиця, альфа і омега, міцний пасажир, робітник марок.

Завдання 3. Запишіть текст. Поставте пропущені розділові знаки. Усуньте стилістичні недоречності.

Завдання захисника розкрити внутрішній світ підсудного його світогляд і світосприймання зрозуміти його психологію переживання і пояснити їх суддям. І коли захисник зможе це зробити його промова стане яскравою переконливою а отже вплине на всіх учасників судового розгляду. Захисник зобов'язаний зібрати і доповісти суду все що говорить на користь підзахисного що здатне полегшити його участь і що дозволить виявити обставини сприятливі для підсудного. «Закон вимагає щоб поблажливість базувалася на обставинах справи. Але з усіх обставин справи звичайно найголовніша сам підсудний» писав А. Коні.

Завдання 4. Запам'ятайте значення наведених іменників. Складіть з ними речення:

показник (свідчення, доказ, ознака чого-небудь) — показчик (напис або який-небудь знак, що вказує на щось, довідник або довідковий перелік (список));

свідоцтво (біографічні дані, сімейний стан) — посвідчення (засвідчує особу);
положення (місцезнаходження кого-, чого-небудь у просторі, місце розташування; зведення правил, законів тощо з певного питання) — становище (ті чи інші обставини, умови, у яких хто-, що-небудь перебуває); дільниця (адміністративно-територіальна або виборча одиниця) — ділянка (окрема частина земельної площі, використовувана з якоюсь метою, виокремлена за якою-небудь ознакою); заступник (друга особа після керівника, постійна посада) — замісник (той, хто тимчасово виконує обов'язки керівника).

Завдання 5. Запам'ятайте значення наведених дієслів. Складіть з ними речення:

виголошувати (прилюдно виступати з промовою, доповіддю, вимовляти якісь фрази) — оголошувати (публічно заявляти про що-небудь, робити відомим, офіційно визнавати; офіційно заявляти про початок чого-небудь) — проголошувати (офіційно оголошувати що-небудь, доводити до загального відома; обнародувати — демократію, рівність, незалежність, свободу слова), заважати (бути на перешкоді кому-, чому-небудь, ставати

перешкодою в чому-небудь, перешкоджати) — мішати (перемішувати щось; сполучати що-небудь різнорідне); вступати (ставати, ступати в середину чого-небудь; входити, в'їжджати куди-небудь) — поступати (влаштовуватися на роботу, діяти певним чином, чинити); зумовлювати (бути причиною чого-небудь, викликати щось; спричиняти) — обумовлювати (обмежувати якоюсь умовою, застереженням); привласнювати (робити що-небудь своєю власністю) — присвоювати (почесне звання, ім'я); впливати (підніматися з глибини води на її поверхню або плавом вибиратися на берег; бути висновком) — витікати (текти, вилитися звідки-небудь струменем або виходити краплями (про рідину); нагода (зручні для здійснення чого-небудь обставини, підходящий для чого-небудь момент) — пригода (те, що трапилось, часто непередбачене, несподіване); подія, випадок; а також користь.

Завдання 6. *Доберіть синоніми до поданих слів, укладіть, де можливо, синонімічний ряд.*

Аварія, адвокат, амністія, апеляція, арештований, афера, бешкет, божевільний, ватажок, власний, допитувати, довідка, догана, зрада, злодій, конвоїр, розбійник, стежити, суд, убивця, шантаж, юрист, лідер.

Завдання 7. *Поєднайте слова «громадський» і «суспільний» зі словами:*

порядок, засади, діяльність, дисципліна, організація, життя, думка, рух, становище, об'єднання, прогрес, місце, транспорт, праця, надбання, будинок, будівля, будова, обвинувач, приймальня, лад, думка, обов'язок, право, свідомість, діяч, виробництво.

Завдання 8. *З'ясуйте значення паронімів, склавши з ними словосполучення або речення.*

Автономія – автономність, авторитарний – авторитетний, воєнний – військовий, засуджувати – осуджувати, корисливий – корисний, обвинувачений – обвинувальний, обшукати – ошукати, підданий – підданий, позовний – позивний, примусовий – примусний, досвідчений – освічений, жилий – житловий, особовий – особистий.

Завдання 9. *Виправте помилки, пов'язані з неправильним уживанням паронімів.*

1. Полковник Савчук великі надії покладав на сина, але той опинився на лаві підсудних, не виправдав довіреність батька. 2. Свідок Остапченко заявив, що опізнати тих, хто скоїв злочин, він не зможе, бо не бачив їх в особистості. 3. Необхідно направити його на примусове лікування від алкоголю. 4. Мій підзахисний не мав спеціальної освіченості. 5. Назара обвинувачено в хуліганських діях, які відзначаються особливою зухвалістю. 6. Під час обшуку в Ковальова були знайдені втаємничені письмена.

Завдання 10. *Запишіть нормативний варіант фразеологізмів.*

Пил в очі пускати, з відкритою душею, зійти з розуму, був у щоці, вбити собі в голову, не в своїй тарілці, приймати міри, загубити голову, комар носа не підсунув, доки грім на грянув, кидається в очі, подалися в біги, подати допомогу, не підіймається рука, триматимуть за це відповідь, не порахували потрібним бути тут, його може постигнути доля, закон вступає в силу, робити поблажку, вмінити в вину, дати наганяй.

Завдання 11. *У кожному синонімічному ряду виділити домінанту синонім, характерний для мови професійного спрямування. У якому мовленні використовуються інші синоніми?*

- а) злодійський, злочинницький, кримінальний, карний, злочинний, зловмисний;
- б) свідчити, підтверджувати, доказувати, доводити, аргументувати;
- в) донос, повідомлення, наклеп, обмова;
- г) покута, розправа, екзекуція, стягнення, самосуд, покарання, кара;

- г) образити, заподіяти кривду, скривдити, завдати образи;
- д) обманути, перехитрити, обдурити, ввести в оману, обтуманити;
- е) виправдати, визнати невинним, зняти обвинувачення;
- є) посадити, заарештувати, затримати, взяти під варту, арештувати;
- ж) обвинуватити, пред'явити обвинувачення, звинувачення, інкримінація;
- з) обмовляти, обсуджувати (осуджувати), судити, неславити, обговорювати.

Завдання 12. *Виберіть правильний варіант, запишіть словосполучення. Визначте, як називаються слова, подані в дужках.*

(Громадянський, цивільний) шлюб; вчинив (самогубство, самовбивство); (миротворчі, миротворницькі) сили; (зложити, скласти) повноваження; провести (обшук, трус); державн... (казначейство, скарбниця); (порівняти, співставити, зіставити) факти; вимушен... (міра, захід); (одобрити, ухвалити) пропозицію; професійний (ризик, ризик); (явочний, реєстраційний) список; договір (заключається, укладається), парковка, паркування (автомобіль).

Завдання 13. *Користуючись словниками, наведені нижче синоніми диференціюйте за семантичними та стилістичними ознаками. Запишіть їх у дві колонки: 1) кодифіковані; 2) народнорозмовні, застарілі, стилістично забарвлені.*

Адвокат – судовий захисник – прокуратор – оборонець – захисник – речник; аномалія – ненормальність – патологія – відхилення – викривлення; афера – махінація – сумнівна угода – оборудка; вартовий – караульний – страж – конвойний – чатовий – вартівник – конвоїр; в'язень – невольник – арештант – ув'язнений – кримінальник; в'язниця – тюрма – острог – темниця – арештантська – каталажка – буцегарня; грабіжник – злодій – розбійник – драпіжник; суд – трибунал – арбітраж – ареопаг – судовище – розправа; убивця – убійник – душоуб – душоубець – кат – горлоріз – різун – зарізяка – братовбивця – убийбатько – кілер.

Література

1. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В.М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 135–154.

2. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України : [від 13 квіт. 2012 р.] / [О. А. Банчук та ін.] ; за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка ; Центр політ.-прав. реформ. Харків : Фактор, 2013. 1058 с.

Тема 6. УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Заняття 6. Українська юридична термінологія

Теоретичні питання

1. Юридичне термінознавство: основні етапи його розвитку
2. Поняття юридичного терміна та його ознаки
3. Види юридичних термінів та їх характеристика
4. Відмінність термінів від загальноновживаних слів, номенклатурних назв та професіоналізмів
5. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. Доберіть синоніми до термінів і складіть із ними речення.

I. Алібі, активи, екстрадиція, депортація, де-юре, аргументи.

II. Юриспруденція, адвокат, прокурор, превентивний, легітимність.

Завдання 2. Складіть словосполучення з наведеними нижче словами, які виступали б у юридичних і неюридичних значеннях.

Захист, оголошувати, вчинок, акт, утримувати, місце, скарга, подавати, розглядати, розкрити.

Завдання 3. До іншомовних слів доберіть українські відповідники.

Авторитарний, ультиматум, виручка, еквівалент, ренегат, пакт, резерв, адвокат, конгрес, занепад, стильний, банкрутство, блокада, амністія, дистриб'ютор, зобов'язання, номенклатура, протекція, резолюція, шантаж, сервіс, експансія, ранг.

Завдання 4. Від поданих іменників утворіть прикметники, складіть із ними словосполучення, які не втратили б термінологічного значення.

Валюта, дискримінація, дипломат, депутат, закон, злочин, інвестиція, касація, компетенція, консул, контрабанда, кримінал, мито, наклеп, план, податок, позов, спекуляція, спонсор, суд, рентабельність, розшук, прокурор, товар, фермер, шлюб, штраф, юрист.

Завдання 5. Скластифікуйте терміни:

а) за галузями науки:

індивід, кодекс, потенціал, екстремальний, конституція, психолінгвістика, конфіскація, податки, зона, експерт, комунікативний, мафія, об'єкт, класифікація, функція, оренда, досьє, акт, деформація, інтуїція, паспорт, неврівноваженість, презумпція, свідомість, фактор, рана, ін'єкція, комп'ютер, сфера, реакція, шантаж, нотаріус.

б) за походженням:

стрес, санкція, рада, безпорадність, психоаналіз, психогенез, аналіз, переживання, субординація, стан, збудженість, суїцидний настрій, ейфорія, дарчий, психічна травма, референдум, паніка, оргія, свідок, власність, затриманий, психічні навантаження, внутрішні переконання, працездатність.

Завдання 6. З наведеного переліку згрупуйте юридичні терміни, номенклатурні назви, професіоналізми, загальноживані слова, спеціальні терміни.

Суд, законодавство, Герой України, ЗСУ, корпоративна, наявність, виконати, віндикація, прокурор, Конституція України, девіантна поведінка, поліграф, дактилоскопічна експертиза, ставка віч-на-віч, юридичка, договір факторингу.

Література

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія: навч. посіб. 2-ге вид., змін, і доп. Київ : Стилос, 2004. 277 с.

2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 161–184.

3. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Пустовіт Л.О. та ін. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.

4. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : навч. посіб. Київ : магістр-XXI сторіччя, 2009. 112 с.

ТЕМА 6. УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Заняття 7. Особливості сучасної української юридичної термінології

Теоретичні питання

1. Джерела юридичної термінології
2. Способи творення юридичних термінів
3. Синонімія та омонімія в юридичній термінології
4. Українська юридична лексикографія
5. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. Доберіть українські відповідники до слів іншомовного походження.

Укажіть, у яких стилях вони можуть уживатися.

Адекватний, амністія, апеляція, дискримінація, девальвація, делікт, дефіцит, експерт, екстрадиція, інвестиція, імпорт, інфляція, комюніке, конкуренція, конвенція, консенсус, консультативний, контракт, конфіденційний, конфронтація, преамбула, превентивний, плагіат, пролонгація, прерогатива, презумпція, претензія, прецедент, резонанс, репатріація, санкція, субсидія, стандарт, узурпувати, фабрикувати, шантаж, юриспруденція, юрисдикція, юстиція.

Завдання 2. Виберіть правильний варіант, запишіть словосполучення. Визначте, як називаються слова, подані в дужках.

(Громадянський, цивільний) шлюб; вчинив (самогубство, самовбивство); (миротворчі, миротворницькі) сили; (зложити, скласти) повноваження; провести (обшук, трус); державн... (казначейство, скарбниця); (порівняти, співставити, зіставити) факти; вимушен... (міра, захід); (одобрити, ухвалити) пропозицію; професійний (ризик, ризк); (явочний, реєстраційний) список; договір (заключається, укладається), парковка, паркування (автомобіль).

Завдання 3. Прочитайте текст, выпишіть із нього юридичні терміни. Скластифікуйте їх за походженням, будовою.

Сучасна українська нормативно-правова база загалом відповідає міжнародним нормам і теоретично здатна забезпечити правову охорону об'єктів інтелектуальної власності та правомірний порядок їх використання. Однак на практиці виявляється низка проблем, які не дають забезпечити ефективний захист прав на об'єкти інтелектуальної власності та унеможливають створення цивілізованого ринку цих об'єктів. Саме тому найважливішим завданням держави є не стільки вдосконалення законодавства, скільки розробка ефективного механізму його застосування та захисту прав у сфері інтелектуальної власності. Одна з основних проблем України – правовий нігілізм у сфері інтелектуальної власності. Тому доцільно впровадити послідовну та ефективну програму просвітницької діяльності серед населення, метою якої має стати формування правової культури, поваги до інтелектуальної власності, інформування про обов'язковість відповідних відрахувань на користь суб'єктів авторського права. Необхідно змінити думку суспільства щодо безкарності порушення прав інтелектуальної власності (З газети).

Завдання 4. Запишіть 10 українських юридичних термінів, що походять з латинської чи грецької мов. Знайдіть їх дефініції — нормативні чи наукові.

Завдання 5. Наведіть приклади юридичних термінів, для яких характерна полісемія. Відповідь обґрунтуйте з посиланням на спеціальну літературу.

Завдання 6. Визначте, до якого виду за структурою належать наведені нижче юридичні терміни.

Факторинг, упущена вигода, третя вигода, третя особа на стороні позивача, нормативно-правова конкуренція, підсудний, векселедавець.

Завдання 7. *Визначте джерело походження наведених нижче термінів, з'ясуйте їх значення.*

Значна шкода, матеріальна шкода, майнова шкода, моральна шкода, тяжкі наслідки, шкідливі наслідки, тяжкі тілесні ушкодження, легкі шкідливі ушкодження, моральні засади суспільства.

Література

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія: навч. посіб. 2-ге вид., змін, і доп. Київ : Стилос, 2004. 277 с.

2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 161–184.

3. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Пустовіт Л.О. та ін. Київ : Довіра, 2000. 1018 с.

4. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : навч. посіб. Київ : магістр-XXI сторіччя, 2009. 112 с.

ТЕМА 7. УСНА КОМУНІКАЦІЯ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Заняття 8. Усне мовлення військового юриста

Теоретичні питання

1. Особливості усної комунікації
2. Вимоги до усного професійного мовлення
3. Індивідуальні та колективні форми усної комунікації в професійній діяльності юриста (нарада, юридична консультація, ділова телефонна розмова).
4. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. *Правильно прочитайте подані абрєвіатури. Укажіть, за яким принципом (буквеним, звуковим чи комбінованим) вони вимовляються.*

ГУНП в Харківській області, НАБУ та САП, ВАКС, ЛТП, ЛТЕК, АТП, ВАК, КДБ, УБОЗ, ФАКС, КЗпП, ДТП, ЧАЕС, КРП, АН-14, КП, ГЕС, ТЕЦ, ЦУМ, міськвно, МВС, США, ФРН, ЗСУ, райвідділ, спецназ.

Завдання 2. *Підготуйте виступ на одну з тем, дотримуючись вимог, що висуваються до усного професійного мовлення:*

Мовленнєвий етикет військового юриста.

Невербальні засоби комунікації.

Етика поведінки військового юриста.

Свобода — це можливість робити те, що дозволено правом.

Завдання 3. *Змодельуйте та відтворіть ситуацію, типову для надання юридичної консультації.*

Завдання 4. *Виправте помилки та визначте їх причини.*

Із року в рік, в наступному році, під видом відвідувача, касаційна жалоба, діловиробництво по жалобам, комісія по ділам, по усіх правилах, вступати в суперечку, при виді чого, вступати на посаду, причиняти біль, бути свідком, у більшості випадків, у даний момент, повідомити директора, запобігти аварій, опанувати професією, бачити власними очима, повідомляти на українській мові.

Завдання 5. *Знайдіть помилки, запишіть виправлені варіанти.*

Характерний ситуації, притаманний для керівника, властивий для юриста, принципіальний суддя, вартий на увагу, слідуюче питання, кандидат був здібен, пів дев'ятої години, без п'ятнадцяти три години, два нових плана, чотири наказа за місяць, півтора метри до слухачів, поважаючи себе особа, виконуючий завдання слідчий, говорячий промову, слідуючим образом.

Завдання 6. *Відредагуйте словосполучення, правильно вживаючи прийменники.*

За можливістю, у залежності від, у порівнянні з, по наказу, по схемі, мешкати по адресі, по питанням торгівлі, лекції по праву, надіслати по замовленню, відповісти по пропозиції, заходи з поліпшення умов праці, курси по вивченню української мови, по прибуттю, по закінченню терміну, при отриманні, по вулиці, по пошті, по обсягу, молодший по віку, завдання по проведенню семінара, по відношенню до справи, у цих умовах, при опрацюванні даних, по неухважності, по вказівці начальника.

Завдання 7. *Відредагуйте речення, пояснюючи характер помилок:*

Вітаємо Вас, шановний Віктор Петрович, із семидесятиріччям. Статутний капітал організації складає 84,5 мільйонів гривень. Близько чотириста шестидесяти замовлень надійшло. Наше завдання виконано на 100 відсотки. Тільки за один день проведено п'ятеро судових засідань. Лекцію відвідали сто сорок три курсанта. Два відсотка курсантів не відвідують заняття. В Україні діє більше тисячі п'ятсот п'ятидесяти друкарень.

Завдання 8. *Відредагуйте речення і запишіть правильні варіанти.*

1. Це питання не вартує нашої уваги. 2. Ця обставина має виключно серйозне значення. 3. Необхідно розвивати добросусідські відношення між країнами. 4. Практикант працював у якості помічника начальна. 5. Із-за цього порушується велика кількість договорів. 6. Я рахую, що ми діяли згідно законів України. 7. Наприкінці виступаючий подякував присутніх за увагу. 8. Це дуже здібний і перспективний на майбутнє робітник відділу. 9. Виписка з протоколу зборів прикладається. 10. У разі розірвання договору устав втрачає юридичну силу. 11. Цього року Орест Гармаш поступив на перший курс юридичного університету. 12. До порушників університетського уставу слід приміняти сурові міри покарання. 13. На протязі двох неділь курсанти повинні визначитись по темах курсових робіт. 14. Він з успішністю впорасться з поставленими перед ним задачами.

Завдання 9. *Поясніть, як правильно сказати.*

Збірка чи збірник державних документів? Житель чи мешканець України? Ставлення чи відношення до мене змінилося? Екзаменаційний білет чи квиток? Відповідь на запитання чи питання? Розповідати далі чи даліше? Сходовий майданчик чи сходові клітка? Посадка на потяг триває чи посадка на поїзд продовжується? Мешкати у квартирі чи проживати у квартирі? Жиле приміщення чи житлове приміщення?

Завдання 10. *Прочитайте, виберіть правильну, на вашу думку, відповідь або запропонуйте власну, обґрунтуйте її.*

Ситуація 1

Вам зателефонували, не відрекомендовуючись, ви:

а) продовжуватимете розмову;

- б) покладете слухавку;
- в) запитаєте: «Пробачте, з ким я розмовляю?»

Ситуація 2

Ви поспішаєте, а ваш співбесідник і не думає завершувати розмову ви:

- а) терпляче дослухаєте розмову до кінця;
- б) переб'єте розмову словами «Вибач (-те), але мені ніколи з тобою (Вами) говорити»;
- в) вибачитесь: «Пробач(-те), але в мене невідкладні справи, зателефонуй (-те) через годину».

Література

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 354с.
2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 161–184.
3. Пентилюк М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнео І.В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 224с.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 291 с.
5. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / Т.О. Цернишова та ін. Харків : ХНУПС, 2021. 328 с.

ТЕМА 8. ПУБЛІЧНИЙ ВИСТУП У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА

Заняття 9: Публічне мовлення в професійній сфері

Теоретичні питання

1. Публічний виступ як особливий тип мовлення
2. Мета, види та жанри публічного мовлення
3. Невербальні засоби передачі інформації в публічному мовленні
4. Підготовка тексту до публічного виголошення
5. Виконання граматичних завдань

Грамматичні завдання

Завдання 1. *Орієнтуючись на заголовки, спробуйте визначити характер інформації в текстах. Якими мають бути їх мовні засоби?*

Приватний детектив. Перша і єдина. Під схованкою ночі. Операція «Кобра». Підлітково-молодіжні угруповання. Історія мафії.

Завдання 2. *Підготуйте текст виступу перед курсантською аудиторією на одну з тем.*

Орієнтовні теми: «Військовий юрист у наш час». «Важливість української мови для Збройних сил України».

авдання 3. *Напишіть творчу роботу на одну із запропонованих тем:*

Чому ви обрали професію військового юриста?

Українська мова як чинник національної безпеки.

Завдання 4. Розіграйте діалоги:

Сусідська взаємодопомога.

Зупинити корупцію.

Діалог юриста з потерпілим громадянином.

Зустріч військового юриста з військовослужбовцем.

Завдання 5. Рольова гра «Підготовка конференції «Культура спілкування — етична норма військового юриста»:

а) уявіть собі, що ви маєте доручення провести організаційну роботу.

Підготуйте план вашої роботи, з яким ви повинні ознайомити керівника;

б) проведіть бесіду з колегами про хід підготовки конференції.

Завдання 6. Від поданих слів утворіть активні дієприкметники, складіть з ними повідомлення на юридичну тематику.

Будувати, приймати, постачати, споруджувати, проголошувати, друкувати, посилати, підписувати.

Завдання 7. Запишіть подані слова у формі родового відмінка однини, уведіть їх у словосполучення.

Протокол (документ), прапор, міністр, бакалавр, магістр, оптимізм, споживач, термін (строк), попит, спонсор, погляд, суспільство, об'єкт, предмет, ринок, розрахунок, абзац, термін (слово), акт (документ), феномен (людина), феномен (явище), документ, кадастр, абзац, портфеля.

Завдання 8. Узгодьте абрєвіатури та складноскорочені слова з дієсловами в минулому часі.

ДПА (встановити), МОЗ (розробити), ВАТ (зібратися), НБУ (встановити), СБУ (забезпечити), військкомат (оголосити), Кабмін (зазначити), МНС (запобігти), МЗС (домовитися), УНІАН (повідомити), ООН (прийняти), СОТ (співпрацювати), АЕС (виробляти), ЄС (ухвалити), ЦВК (підрахувати).

Завдання 9. Від дієслів утворіть дієприкметники, три-чотири з яких уведіть у текст юридичного спрямування.

Обирати, супроводжувати, застосовувати, укладати, ухвалювати, зазначати, розробляти.

Завдання 10. Розкриваючи дужки, запишіть правильно слова.

Право(охоронний), генерал(майор), міжнародно(правовий), історико(культурний), екс(президент), прес(брифінг), пів(Європи), рівномірно(розподілений), веб(сайт), пів(дороги), військово(службовець), пів(документа), прес(центр), прес(служба), міні(підприємство).

Завдання 11. Утворіть від поданих дієслів форми наказового способу та введіть їх у текст юридичного спрямування.

Вирішувати, депонувати, наводити, виокремити, планувати, передбачати, переходити, тримати.

Завдання 12. Підготуйте повідомлення на таку тематику:

1. Основні навички успішного спілкування.
2. Проблеми української мови у військово-юридичній сфері.
3. Мовлення військовослужбовця – джерело інформації про нього.

Завдання 13. З поданих синтаксичних конструкцій змодельуйте варіанти публічного виступу:

1. Шановні пані і панове! Хотів би зауважити, що ...;
2. Аналіз ... ситуації дозволяє стверджувати, що ...;
3. На виконання постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи ...»;
4. Варто наголосити, що ...;
5. Забезпечує право на юридичний захист (допомогу)...;
6. Відповідно до ст.10 Конституції України ... .

Література

1. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 93–130.
2. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / Т.О. Цернишова та ін. Харків : ХНУПС, 2021. 328 с.

Тема 9. ДОКУМЕНТ ЯК ЗАСІБ ПИСЕМНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Заняття 10: Документ як засіб писемної професійної комунікації

Теоретичні питання

1. Особливості писемного мовлення в юридичній діяльності
2. Поняття документа та основні функції документа. Класифікація документів
3. Вимоги до укладання та оформлення документів
4. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. З поданими нижче синтаксичними конструкціями змодельуйте різні варіанти ділового листування.

- Доводимо до Вашого відома...
- Відповідно до ухвали...
- Згідно з постановою...
- Ураховуючи умови...
- Беручи до уваги...
- Зважаючи на обставини...
- Реалізуючи завдання...
- У зв'язку з необхідністю...
- У зв'язку з потребою...
- Відповідаючи на Ваш лист...

Завдання 2. Складіть речення з поданими словосполученнями. У яких документах їх можна використати?

Відповідно до наказу МВС України; комісія для складання резолюції; згідно з наказом ректора; рішення недосконале з багатьох причин; після закінчення строку повноважень; звільнити за власним бажанням; як виняток; нагадуємо Вам.

Контроль за виконанням покласти; прошу дозволити; доручаю отримати; ми, що нижче підписалися; звертаюсь із проханням.

Завдання 3. Укладіть тексти таких документів: *рапорт, доручення, службова записка, пресреліз, ініціативний рапорт (поліцейські доповідають безпосередньому керівникові про отриману інформацію щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про події і факти, які можуть сприяти їх розкриттю та досудовому розслідуванню).*

Завдання 4. *Відредагуйте подані слова, словосполучення й речення.*

Об'ява, справка, доклад, виписка з протоколу, пояснююча записка, довіреність, явочний лист, командировочне посвідчення, рошотна відомість, мнима угода, подача документа, підготуйте ходатайство, бланки на ісході, його підпис завірено, до об'єктів власності відносяться винаходи..., документ включає важні відомості, у звіті зустрічаються прорахунки, надається право позачергового встановлення телефону, створено сітку підприємств, Президентом приноситься присяга.

Завдання 5. *Назвіть документи, для яких характерними є подані нижче реквізити. Які мовні кліше використовують у цих документах?*

1. Адресат, адресант, назва, текст, додаток, дата, підпис.
2. Адресат, назва, текст, дата, підпис.
3. Назва, текст, дата, підпис.
4. Назва, заголовок, текст, дата, підпис, печатка.
5. Назва, текст, дата, підпис, засвідчення підпису.
6. Штамп, номер, дата, назва, текст, зразок підпису, підпис керівника установи, печатка.

Завдання 6. *Дайте визначення наказу як документа, назвіть його основні реквізити та вимоги до його оформлення.*

Проаналізуйте наведені уривки з текстів наказів, укажіть на помилки, подайте правильний варіант оформлення наказу.

а)...у зв'язку з чим наказую...; ...у зв'язку з цим наказуємо...; ...у зв'язку з цим я наказую...; ...у зв'язку з цим НАКАЗУЮ...; ...у зв'язку з цим наказується...;

б)...на протязі двох неділь привести документацію у відповідність до діючого законодавства...; ...на протязі двох тижнів привести документацію у відповідність до діючого законодавства...; ...протягом двох тижнів привести документацію згідно чинним законодавством.

Завдання 7. *Відредагуйте фрагменти речень.*

1. Власноручний підпис громадянина. 2. На сьогоднішні день університет упроваджує. 3. Додатки до тексту. 4. Вважаємо за можливе. 5. Поспішаємо повідомити. 6. Надсилаємо на підпис і затвердження. 7. На даний момент. 8. У даному випадку. 9. Новий головуєчий ОБСЄ: Україна буде нашим головним пріоритетом. 10. Документи необхідно подати до червня місяця. 11. Треба берегти кожную хвилину часу.

Завдання 8. *Охарактеризуйте ознаки, властивості, загальні та спеціальні функції документів. Завдання виконується на основі таких документів: заява про прийняття на роботу, умотивована заява, резюме, автобіографія, характеристика, службова записка, пояснювальна записка.*

Завдання 9. Зредагуйте тексти заяв. Запишіть правильні варіанти.

1. Прошу допустити мене до здачі літньої сесії без заліку по кримінальному праву.
2. Залік не здано вчасно по поважній причині. 3. Я, Коваль Наталія Сергіївна, дуже прошу Вашого дозволу прийняти мене на навчання по спеціальності правоохоронна діяльність. 4. Прошу прийняти мене на роботу поліцейського сектору реагування патрульної поліції. 5. Прошу відпустити мене у відпустку на 5 днів за свій особистий рахунок, бо у мене буде екзаменаційна сесія з 01 по 28 люте 2021 року.

Завдання 10. Відредагуйте наведені словосполучення.

Взяти ссуду, дати довіреність, договір перевозки, жиле приміщення, займатися вимагательством, заповідальний відказ, міри примусу, на протязі неділі, обтяжуючі обставини, один з родителів, піти на уступки, проходити стажировку, надав план дій, пред'явити претензію, стояв регулювальник, угон автомобіля, ходатайство про звільнення, учбова практика, винести подяку, рахувати питання вирішеним, підтримувати контакти з любимими організаціями, працювати на комп'ютері, отримати широке розповсюдження.

Завдання 11. Виправте помилки та відредагуйте поданий текст. Визначте, який це документ за найменуванням, за способом фіксування інформації, за видом створенням, за походженням.

Начальнику військово-юридичного
інституту НЮУ
імені Ярослава Мудрого
Нестеренко Костянтину
від курсанта 1 курсу
Заєць Ігора

пояснювальна записка.

Я, Заяєць Ігор, був відсутнім на занятті з криміналістики, бо потрібно було зустріти рідних.

1. 03. 23 року

Завдання 12. У наведених реченнях виправте помилки й запишіть правильно.

1. По слідуючому питанню виступив голова комісії. 2. Необхідно додержуватись регламента. 3. Представники делегацій заключили договір про співробітництво. 4. Цей тезис не протирічить раніше затвердженому рішенню. 5. Керівництво нашого підприємства думає, що ваша фірма невчасно розраховується за предоставлені послуги. 6. Для громадського життя основне значення має повага закону. 7. Але це можливо тільки при умові, якщо ви не будуватимете нереальних планів. 8. Під час виборної компанії ми все робили у відповідності із діючим законодавством. 9. Винесено вердикт по цій справі. 10. Прийшла податкова поліція і вилучила всі документи з 2014 по 2021 рік.

Література

1. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 93–130.
3. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / Т.О. Цернишова та ін. Харків : ХНУПС, 2021. 328 с.

Тема 10. ФОРМУЛЯР І РЕКВІЗИТИ ДОКУМЕНТІВ

Заняття 11. Формуляр і реквізити документів

Теоретичні питання

1. Національний стандарт України. Уніфікована система документації
2. Поняття реквізит документа, правильність його розміщення та оформлення
3. Правила оформлення документів щодо особового складу та довідково-інформаційної документації
4. Виконання граматичних завдань

Грамматичні завдання

Завдання 1. *Виправте помилки в оформленні реквізиту «адресат».*

1. Декану факультету юстиції Петренко І.П. 2. Міністерство юстиції України
Управління справами Головний спеціаліст Левченко О.С. 3. Ректор національного
університету державної фіскальної служби України академік АПН України професор
Пашко П.В. 4. Генеральні директори виробничих об'єднань, директори підприємств і
керівники організацій. 5. Департамент науки і освіти Харківської обласної державної
адміністрації Директор Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної
адміністрації Крутова Анжеліка Сергіївна.

Завдання 2. *Відредагуйте фрагменти заяв:*

1. Прошу Вашого дозволу на звільнення від роботи у зв'язку з сімейними обставинами з 10 по 14 грудня.
2. Прошу надати мені триденну відпустку за власний рахунок.
3. Прошу Вашого дозволу на переведення мене на заочну форму навчання за сімейними обставинами.
4. Прошу Вас прийняти мене на роботу на посаду юрисконсульта відділу продажу.
5. Прошу надати відпустку на три дні через необхідність відвідати батьків.

Завдання 3. *Оберіть правильну форму висловлення думки.*

А. Призначити на посаду – назначити на посаду, визначити посадовий оклад – встановити посадовий оклад – установити посадовий оклад, випробний термін – випробувальний строк – випробувальний термін, проект наказу погоджено – проект наказу узгоджено – проект наказу погоджений;

Б. Відмінити раніше виданий наказ – скасувати раніше виданий наказ, винести подяку – оголосити подяку – скласти подяку, згідно штатного розпису – згідно зі штатним розкладом – згідно із штатним розписом;

В. Обіймати посаду – посідати посаду, працювати методистом – працювати на посаді методиста, видати довідку для подання в ЖЕК – видати довідку для пред'явлення в ЖЕК – видати довідку для ЖЕКу – видати довідку для подання до ЖЕК.

Завдання 4. *Виправте помилки в оформлюванні реквізиту «адресат». Запишіть правильні варіанти.*

1. Декану факультету прокуратури В. І. Гончаров
2. Міністерству освіти і науки України.

3. Ректор Національного університету «Харківський політехнічний університет» академік АПН України проф. Тимченко В. П.

4. Генеральні директори виробничих об'єднань, директори підприємств і керівники організацій.

5. Міністерству юстиції України Управління справами Головний спеціаліст Лемчук З. М.

Завдання 5. Оформіть правильно реквізит «підпис».

1. Директор військово-юридичного інституту Юрченко А. П. (підпис).

2. Скоробагатько М. К. Директор військово-юридичного інституту (підпис).

3. (підпис) Головний бухгалтер О. Васильченко.

Завдання 6. Оформіть дату цифровим способом. Поясніть, яким днем датується документ.

Десятого грудня дві тисячі тринадцятого року, першого липня тисяча дев'ятсот вісімдесят шостого року, двадцять третього вересня двохтисячного року, сьомого січня дві тисячі четвертого року.

Завдання 7. Доповніть речення, пам'ятаючи про конкретні вимоги до написання ділових паперів.

Заяви, автобіографії, накази пишуть від ... особи. Назву установи, організації, підприємства або їхнього структурного підрозділу подають у ... відмінку, а найменування посади і прізвище подають у ... відмінку. Якщо документ розміщують на одному боці аркуша, то номер сторінки проставляють вгорі .... Обов'язковим(и) реквізитом(ами) будь-якого документа є ... Печатка має частково захопити .... Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка пише заяву, подають у ... відмінку.

Література

1. Васильченко В.М, Доценко О.Л., Васильченко М.В. Юридичні документи. Правила укладання та оформлення : навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2011. 552 с.

2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування. Київ : Парламентське видавництво, 2006. 538 с.

3. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 93–130.

4. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

ТЕМА 11. МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ ЮРИДИЧНОГО ДОКУМЕНТА

Заняття 12. Текст як основний реквізит документа

Теоретичні питання

1. Поняття тексту, його ознаки
2. Структура тексту документа
3. Основні типи текстів документів
4. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. З поданими конструкціями складіть уривки текстів. Назвіть вид документа, якого вони стосуються.

Без збереження заробітної плати; особовий листок з обліку кадрів; призначити на посаду; звільнити з посади; відпустка навчальна; звільнити за власним бажання; ухилитися від відповідальності, негайно повідомити; комісія пропонує; за місцем роботи; указати на необхідність; з метою відновлення (поновлення); прийняти до виконання; усунути недоліки в роботі; довести до відома; згідно з; відповідно до; доводжу до вашого відома; вжити заходів.

Завдання 2. виправте помилки та запишіть речення правильно.

1. Скінчивши академію, мене призначили на посаду оперуповноваженого обласного управління поліції. 2. Повернувшись із командировки, йому вдалося відкрити власну фірму. 3. Комп'ютери останнього покоління оснащені запам'ятовуючими пристроями. 4. Картина мала вражаючий ефект. 6. Існуючий закон не виконується на 70 відсотків. 6. Мені нанесені тілесні пошкодження. 7. В підтвердження сказаного подаю справку. 8. У суді давав покази на рідній мові. 9. Потерпілого повідомлено про застосування до нього мір.

Завдання 3. Зредагуйте речення, що можуть бути використані під час формулювання мети резюме.

1. Розвинути нову ділянку компанії по виробництву й продажу меблів – офісні меблі та устаткування. 2. Заснувати дистриб'юторську мережу компанії по виробництву й продажу меблів. 3. Отримати посаду фінансового аналітика в крупній виробничій організації. 4. Особливо зацікавлений в підготовці журнальних статей, редагуванні й аналізі технічної інформації та матеріалів по технічному навчанню.

Завдання 4. Зредагуйте сталі вислови.

I. Поступити в інститут, зайняти перше місце в олімпіаді, одержати спеціальність викладач французької мови, працювати на посаді системний аналітик, навчатися на гуманітарному факультеті на спеціальності, моя сім'я складається з чотирьох чоловіків: я, мати, батько, брат.

II. В 2020 році я вступив у Національний Авіаційний Університет, де навчаюся до теперішнього часу; постійно підвищує свій професіональний рівень; проявив себе як викладач, досконало знаючий свою справу; на протязі 2015–2020 вчився на юриста в університеті, який закінчив з гарними показниками.

Завдання 5. Зредагуйте текст автобіографії, запишіть, дотримуючись правил оформлення.

Автобіографія.

Я Пилипчук Олег Павлович народився 10 липня 2002 р. в м. Умань.

В 2009 р. пішов в перший клас загальноосвітньої школи № 4 в м. Умань. Під час навчання в старших класах приймав участь в обласних олімпіадах по англійській мові і історії. Також приймав участь в спортивних змаганнях по спортивній греблі. В 2020 р. закінчив одинадцятий клас з срібною медаллю.

Мій батько, Пилипчук Павло Олексійович народився 25.05.1967 р. На даний час працює підприємцем.

По закінченню школи вдало здав зовнішнє тестування і поступив в Національний юридичний університет в Військово-юридичний інститут на юриста, де й до сьогоднішнього дня й навчаюся.

17.11.2021 р.

Завдання 6. *Зредагуйте текст. З'ясуйте відмінності в значеннях слів програмний – програмовий, відношення – ставлення, відносини – взаємини – стосунки.*

Характеристика.

Кравченко Олеся Вікторівна курсантка Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 1990 року народження

Кравченко О. В. за час навчання в даному інституті проявила себе чесною, здібною, добросовісною, старанною курсанткою, має високий рівень у навчанні, активна на заняттях, уміє працювати самостійно, гарно сприймає програмовий матеріал.

Курсантка виявляє доброту та чуйність. Вихована, чемна, життєрадісна. До старших людей відноситься з повагою. Користується авторитетом серед товаришів.

Активна у суспільне корисливій діяльності. Має почуття громадянського обов'язку до неї. Користується авторитетом серед одногрупників і викладачів університету. Добросовісно виконує дані їй доручення.

Характеристика подається для визначення рейтингу курсантки.

Куратор академічної групи: (підпис) Бабій С. В.

27.06.21

Завдання 7. *Зредагуйте речення з тексту характеристики. З'ясуйте, які вади було усунуто.*

Проявив себе як викладач, досконало знаючий свою справу. Користується авторитетом колег. Характеристика видана в аспірантуру Харківської правової академії. Фахом секретаря-референта оволоділа в повному обсязі. У червні 2009 року Романовським Л. М. було закінчено навчання в інституті політології та права Національного педагогічного університету, одержавши диплом за фахом «Правознавство». Постійно підвищує свій професіональний рівень. Володіє високим рівнем психологічної культури.

Завдання 8. *Визначте межі речень. Запишіть, розставляючи потрібні розділові знаки. Виразно прочитайте текст і з'ясуйте, яке речення в ньому ключове (виражає основну думку висловлювання).*

Межі вживання іншомовних слів є дуже важливим питанням культури мовлення неодноразово проблема запозичення слів ставала предметом наукових дискусій на яких обговорювалося питання чи загрожують українській мові іншомовні слова чи необхідно обмежувати потік запозичень тощо наведемо міркування видатного українського поета та перекладача М. Рильського у його статті про іноземні слова читаємо один науковий працівник бажаючи зробити приємність іншому сказав нашому колективу дуже хотілося б щоб цю роботу очолила така одіозна постать як ви його спокусило звучання іноземного слова *одіозний* яке в його уяві асоціювалося мабуть із грандіозний чи що коли тому науковцеві пояснено було що термін латинського походження одіозний означає ненависний небажаний неприйнятний і т. ін. то він звичайно зніяковів але потяг до прикрашання своєї мови непотрібними і раз у раз неправильно чи неточно уживаними іноземними слівцями властивий багатьом нашим товаришам і він цей потяг здається мені лихом проти якого треба боротись і боротись (3 посіб.).

Завдання 9. *Проаналізуйте фрагменти пояснювальних записок. Виправте помилки.*

Я, курсантка Кравець Л.М., не змогла вчасно приступити до занять 9 лютого 2021 року. Займаючи посаду старости, я зіткнувся з проблемою катастрофічної нестачі аудиторії для проведення практичних занять. Вважаю необхідним прийняти щодо Степанова С. Т. сурові міри дисциплінарної відповідальності. У відповідності з Вашим дорученням мною перевірено стан підготовки вузів до нового 2021-2022 учбового року.

Завдання 10. Поставте замість крапок потрібні закінчення, узгоджуючи підмет з присудком.

1. Два громадянин...звернулися в консульство України в Туреччині за роз'ясненнями. 2. Три офіцер... відділу пода... рапорт про звільнення в запас. 3. Сто двадцять чотири абітурієнт... стал... курсантами нашого ЗВО. 4. П'ятдесят один експонат... українського живопису надійш... від митниці до художньої галереї. 6. Значна кількість мешканців будинку звернул...ся до органів прокуратури. 7. Усі, хто взя... участь у пресконференції, дійш... згоди.

Література

1. Васильченко В.М, Доценко О.Л., Васильченко М.В. Юридичні документи. Правила укладання та оформлення : навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2011. 552 с.
2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування. Київ : Парламентське видавництво, 2006. 538 с.
3. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 93–130.
4. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>
5. Ющук І.П. Практикум з правопису і граматики української мови : посібник. Київ : Освіта, 2018. 287 с.

ТЕМА 11. МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ ЮРИДИЧНОГО ДОКУМЕНТА

Заняття 13. Мовностильові особливості юридичних документів

Теоретичні питання

1. Вимоги до мовного оформлення тексту документа.
2. Стельові особливості текстів документів.
3. Граматичні й синтаксичні особливості мови документів
4. Виконання граматичних завдань

Граматичні завдання

Завдання 1. Виправте помилки в реченнях і запишіть правильні варіанти.

1. Всім членам комітету завчасно підготувати матеріали до засідань, які містять необхідні проекти рішень. 2. На нараді говорили про наявні недоліки. 3. Оцінка результатів діяльності включає в себе розробку методики цієї оцінки і доведення до працівників. 4. Необхідно скасувати вказівку, щоб виплата допомог проводилася тільки після особистої явки до органів соціального забезпечення.

Завдання 2. *Виправте випадки порушення порядку слів у реченнях.*

1. Це повідомлення було зроблено в договорі від імені названої особи. 2. Реставрація будинку триватиме від приблизно шести до дев'яти місяців. 3. Прошу з відповідача стягти суму матеріальної шкоди (500 гривень), мені 117 завданої. 4. Британія намагається зберегти чисте для свого народу довкілля. 5. До Національного університету ДФС України відомі юристи на міжнародну конференцію приїхали. 6. Заборонено Законом України «Про рекламу» про недозволену продукцію поширювати інформацію, впливати на підсвідомість, використовувати зображення державного герба, прапора, гімну, а також зображення особи без її згоди.

Завдання 3. *Перебудуйте речення за граматичними і стилістичними нормами.*

1. Читаючи наданий звіт, прокурору було зрозуміло, що справа шита білими нитками. 2. Вимагаючи від слідчого прискорення розгляду справи, він не поспішав з поданням своїх документів. 3. Повернувшись з місця злочину, на мене вже чекали результати експертизи. 4. Виконавши завдання, було відзначено учасників групи захоплення. 5. Ухилившись від сплати податків, фірмою отримано незаконні прибутки. 6. Учитуючи ситуацію, ми зуміли вийти зі скрутного становища. 7. Підвівши підсумки проведеної оперативно-розшукової роботи, з'явилось відчуття задоволення. 8. Опрацювавши належним чином статті закону, він був внесений до порядку денного пленарного засідання.

Завдання 4. *Зредагуйте текст відповідно до норм сучасної української літературної мови, добираючи з дужок найбільш точне слово.*

У відповідності із статею КЗот України трудовий контракт повинен (підписуватися, укладатися, складатися) в писемній формі.

При укладанні контракта (рекомендується, дається порада) указувати такі основні (домовленості, умови):

- місце роботи (назва підприємства, куди (береться, приймається, зараховується) працівник, його адреса;
- конкретну роботу з певної спеціальності чи (місця, посади, поста, профілю);
- дату початку роботи і її закінчення, якщо укладається (спільний, негайний, терміновий, невідкладний, екстрений, першочерговий, надтерміновий) трудовий контракт.

Завдання 5. *Виправте помилки в тексті документа.*

Рада засновників повинна спостерігати діяльність дирекції та інформувати учасникам про стан на підприємстві. Якщо директорам не можуть досягти згоди у питаннях діяльності підприємства, вони повинні скликати Раду засновників. Засновники повинні докладати всі зусилля, щоб розв'язати усі розбіжності і суперечки. У випадку недосягнення згоди суперечка передається на розгляд у суд або арбітраж. Підприємство має право відмовитися від послуг Засновників, повідомивши їх про це письмово.

Завдання 6. *Зредагуйте типові мовні звороти ділового мовлення, що вживаються в службових записках. Складіть з ними речення з відокремленими обставинами та означеннями.*

Прийняти міри, ігнорувати думку, заслуговувати увагу, при таких обставинах, при аналізі подій, завідувач кафедру, учбовий відділ, по власній ініціативі, відстаючі курсанти, співставляти факти, діючий закон, слідуючі питання.

Завдання 7. *Схарактеризуйте фрагменти текстів з погляду їх мовних особливостей.*

Цей інформаційний ресурс стане у нагоді суддям, адвокатам та всім, хто здійснює професійну діяльність у сфері права, бажає бути в курсі останньої судової практики та успішно застосовувати її у своїй роботі.

Фабула справи: При здійсненні заходів самоврядного контролю фахівцем Департаменту обстежено земельну ділянку та складено акт, згідно з яким відповідна земельна ділянка вільна від будівель і споруд та використовується для експлуатації та обслуговування споруд торговельного призначення та автостоянки.

Рішення судів I та II інстанцій: Судом першої інстанції позовні вимоги було задоволено у повному обсязі. Задовольняючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції виходив з того, що відповідач як суб'єкт владних повноважень не надав належних, вичерпних та допустимих доказів в обґрунтування правомірності проведення перевірки та складання за її результатом акта перевірки дотримання вимог земельного законодавства, яким встановлені порушення з боку позивача умов договору оренди та вимог земельного законодавства.

Завдання 8. *Перепишіть речення, виправивши мовностилістичні та синтаксичні помилки.*

1. Трудовий договір є угода, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові. 2. Розкрити узагальнення досвіду являється 120 можливим. 3. Використовував грубі жести. 4. Відчував, що народ його відкидає. 5. Ви коли-небудь брали що-небудь «в займи» таким чином без наміру повернути. 6. Не хвилюються, так як не розглядають нічого подібного стосовно себе. 7. Онуки й правнуки успадковують порівно у тій частці, яка належала б при спадкоємстві за законом їх померлому родителю. 8. Строк відстрочки визначається судом у межах строку, на який за діючим законодавством жінка може бути звільнена від роботи.

Завдання 9. *Запишіть текст. Поставте пропущені розділові знаки. Усуньте стилістичні недоречності.*

Завдання захисника розкрити внутрішній світ підсудного його світогляд і світосприймання зрозуміти його психологію переживання і пояснити їх суддям. І коли захисник зможе це зробити його промова стане яскравою переконливою а отже вплине на всіх учасників судового розгляду. Захисник зобов'язаний зібрати і доповісти суду все що говорить на користь підзахисного що здатне полегшити його участь і що дозволить виявити обставини сприятливі для підсудного. «Закон вимагає щоб поблажливість базувалася на обставинах справи. Але з усіх обставин справи звичайно найголовніша сам підсудний» писав А. Коні.

Завдання 10. *Запишіть речення. Вставте пропущені розділові знаки. Виправте стилістичні недоречності.*

1. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого один із провідних в Україні юридичних навчальних закладів. 2. Факультет має дев'ять кафедр теорії та історії держави і права конституційного та адміністративного права прав людини цивільного права трудового права і права соціального захисту господарського права кримінального права правосуддя і прокурорського нагляду криміналістики. 3. Підготовка фахівців здійснюється з таких спеціальностей конституційно-правової цивільно-правової фінансово-правової господарсько-правової прав людини права соціального захисту криміналістичної теорії (філософії) права. 4. Сторони та інші особи які беруть участь у справі а також особи які не брали участі у справі якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки мають право

оскаржити в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково. 5. В клопотанні про призначення судової експертизи слід вказати експертну установу якій слід доручити її проведення та сформулювати питання які суд має винести на вирішення експертів. 6. На підтвердження обставин якими обґрунтовуються позовні вимоги позивач зазначає докази про які йому відомо і які можуть бути використані судом.

Література

1. Васильченко В.М, Доценко О.Л., Васильченко М.В. Юридичні документи. Правила укладання та оформлення : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан. 2011. 552 с.
2. Красницька А. В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування. Київ : Парламентське видавництво, 2006. 538 с.
3. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Пивоваров В. М. та ін. Харків : Право, 2020. С. 93–130.
4. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>
5. Ющук І.П. Практикум з правопису і граматики української мови : посібник. Київ : Освіта, 2018. 287 с.